

Il-Huttafa

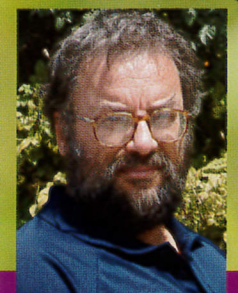
Il-magazin ta' Klabb Huttaf

BirdLife
MALTA

erika

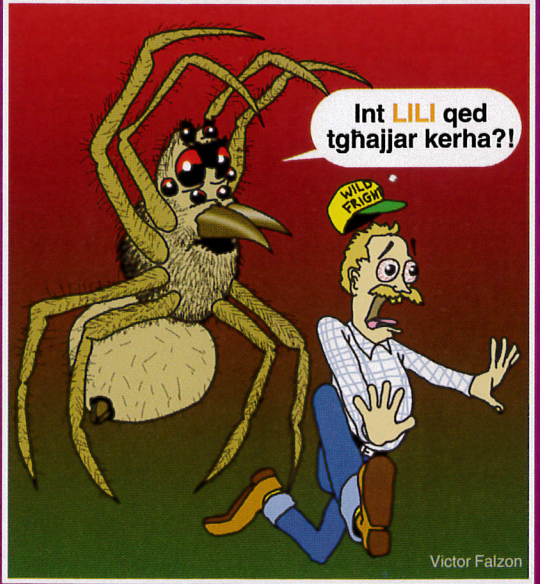
Hej Hbieb...

ritratt ta' Guido Bonett

editorjal

Dakinhar kont qed nara t-televisin u fuq stazzjon ġab programm fuq l-animali. Hsibt li se niehu gost narah imma spicċajt kważi waddabt ir-rimowt lejn l-iskrin!
 Beda b'ritratt ta' serp u sejjahlu THE BAD! (= il-ħażin!) imbagħad ġab kukkudrill u sejjahlu THE WORSE! (= iktar ħażin!) u mbagħad ġab brimba u sejjahlu THE VERY UGLY! (= kerha ħafna!). Malajr bdiet taqbiżli ċ-ċinga ghax jien ma niflaħx nisma' min imaqdar l-animali, imma ssaportajt nara ftit iktar. Insomma biex naqta' fil-qasir għamel programm shih jipprova mingħalih se jwerwirni mill-brimb, mis-sriep u mill-kukkudrilli. Qażiżni u qlibtlu. Wara sirt naf li dal-programm hemm sensiela shiħa! Prosit eh!
 Hbieb, dat-tip ta' programmi jagħmluhom mhux biex jgħallmuna imma biex jixxukkjawna. Jagħtu idea ĤAZINA ĤAFNA tan-natura. Min jagħmel dal-programmi mhux veru jħobb l-animali, anzi bil-maqlub: jippruvaw ibellgħuħielna li l-animali l-għedewwa tagħna, u li dawn mohħhom biss biex jattakkawna. Mhux biżżejjed hawn nies diġà jibzġhu mill-animali! Xi programm bħal dak ikun jonqoshom...
 Hbieb, fid-dinja ta' l-animali m'hemmx għedewwa. L-animali ma jafux jobogħdu. Meta serp jattakka għasfur mhux ghax kattiv jew ghax jobogħod l-għasafar imma miskin ghax jaqbd u l-ġuħ, bħali u bhalkom.
 Mela allura l-ĤZIENA u l-KOROH huma dawk in-nies stess li jivvintaw dawn il-programmi. Imisshom veru jistħu.

Victor
 Victor Falzon
 L-Editur

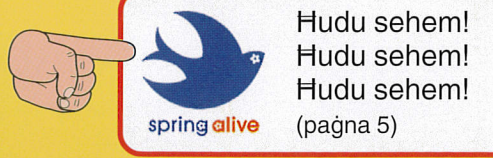
Victor Falzon

L-erika (Mediterranean heath *Erica multiflora*) hija pjanta tax-xagħri li f'Jannar u fi Frar tkun bil-fjuri. Il-fjuri ta' l-erika jikbru f'bukketti żgħar roża ċar, kultant bojod, imma t-tarf ta' kull fjura jkun vjola. L-erika tagħti dehra sabiħa ħafna. Meta jinxfu, il-fjuri ta' l-erika jsiru kannella u l-pjanta tidher qisu xi hadd haraqha!

Ritratt ta' Victor Falzon

Il-farfett tal-fejġel huwa wieħed mill-ikbar friefet ta' Malta. Tagħrfu mill-ewwel ghax m'hemmx friefet ohra jixbhuh, la fil-kulur u lanqas fil-forma. Jgħidulu wkoll **farfett tal-bużbies**, **farfett tar-reġina** u **farfett tal-lira**. Allura tgħid issa rridu nibdew ngħidulu **farfett ta' l-ewro**? :-)

Hudu sehem!
 Hudu sehem!
 Hudu sehem!
 spring alive (paġna 5)

X'għandna?

Editorjal	2
Aħbarijiet	3
X'għandna mid-dinja?	4
X'nista' nara tgħid?	5
Spring Alive	5
Attività	6
Rapport	6
il-HARRUBA	7
Falko	8
Tajjeb tkun sostenibbli!	9
Nilagħbu tikka	10
Dahħal membru	10
Dinja Wahda	11
Gallerija	11

Il-kumitat ta' Klabb Huttaf

Jason Aloisio • Matthew Borg Cardona
 Desirée Falzon • Sylvia Falzon
 Victor Falzon • Kathleen Mamo

kuntatt

indirizz
BirdLife Malta
 57/28 Triq Abate Rigord
 Ta' Xbiex XBX 1120
 tel 21347644 / 21347645 / 21347646
 imejl info@birdlifemalta.org
 imejl tal-magażin il-huttataf@birdlifemalta.org
 websajt www.birdlifemalta.org

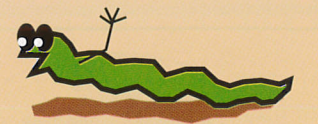
Klabb Huttaf

Klabb Huttaf huwa t-taqsima ta' BirdLife Malta għall-membri ta' taħt it-18-il sena. Għall-membri tal-Klabb naghmlu harġiet fil-kampanja, żjarat f'riservi naturali, mixjiet, harġiet bil-lanċa, kampijiet u naghmlu wkoll xogħol ambjentali. Kull xaharejn noħorġu dan il-magażin *Il-Huttataf* li nibagħtu lill-membri d-dar bil-posta. Bħalissa l-Klabb fih xi 1000 membru. Shubija fi Klabb Huttaf hija €6.99 (Lm3) fis-sena.

© Publikazzjoni BirdLife Malta, Frar 2008
 Disinn u produzzjoni Victor Falzon
 Stampat għand Poulton's Print Shop

aħbarijiet

Reġa' bejjet il-blongun!

Hekk hu! Għat-tieni darba fl-istorja ta' l-għasafar Maltin, bejjet il-**blongun żgħir**.
 Il-blongun żgħir (little grebe) jekk tarah taħsbu papra żgħira. Imma l-blonguni mhumiex papri. Huma għasafar li jgħaddu hajjithom jghoddsu għall-ħut fl-għadajjar u x-xmajjar. F'Malta ftit għandna minn dan l-ambjent fejn blongun jista' jgħaddi ftit hin - ir-riservi naturali ta' l-Għadira jew Is-Simar.
 U proprju f'Is-Simar bħalissa hemm familja blonguni żgħar: żewġ ġenituri u fellus!

Il-fellus tal-blongun żgħir. Ritratt meħud f'Jannar 2008 f'Is-Simar minn Raymond Galea

Għax ma taqbzux qabza sas-Simar forsi tarawni. Is-Simar jiftaħ kull nhar ta' Hadd minn 10am sa 4pm. Imma ddumux ghax ftit iehor nitgħallim intir u nitlaq!

Pssst! U bilhaqq... m'iniex l-uniku fellus ta' blongun fis-Simar. Hawn familja ohra bil-frieh!

5433

zakak abjad
 white wagtail

Denis Cachia

Trumbetta fl-Aħrax!

Fil-5 Jannar 2008 seħibna Matthew Borg Cardona kien qiegħed l-Aħrax tal-Mellieħa u ra għasfur mhux tas-soltu. Kien **trumbettier**! Għall-ewwel hasbu xi alwetta, imbagħad hares lejħ bit-tromba u malajr għarfu.
 It-trumbettier (trumpeter finch) huwa għasfur żgħir ta' l-ghana, b'munqar ohxon hamrani. Jghix f'artijiet nexfin, bħad-deżert ta' l-Afrika ta' Fuq, u kultant jiffaċċa xi wieħed f'pajjiżna. F'Malta t-trumbettier huwa skars ħafna u ma jidherx kull sena.

"Kif rajt dak il-munqar aħmar kien se jtini attakk tal-qalb!" qaliħna Matthew.

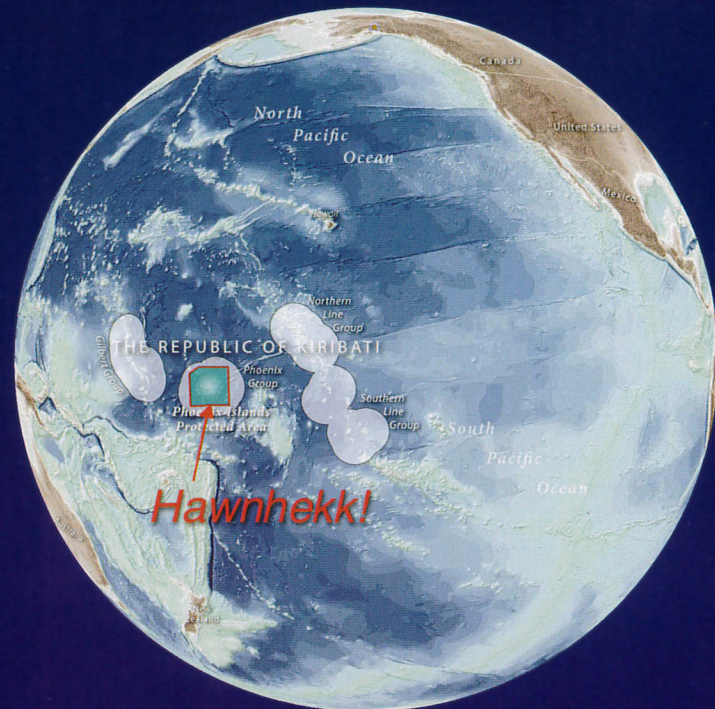
Għaliex jgħidulu trumbettier? Jekk tisimghu leħnu malajr tindunaw - qisu trumbetta żgħira tal-karnival!

Daqshekk għodded **zizka bojod** f'temp ta' siegħa fit-12 Jannar 2008, in-nies tal-BirdLife. Kull Jannar, membri tal-BirdLife imorru jghoddu z-zizka bojod li jidhlu jorqdu fi Pjazza Assedju, il-Belt. Dis-sena kien numru rekord.

PIPA mimlija ħajja!

Hawnhekk!

Fl-Oċean Paċifiku għadu kemm tnedja l-ikbar park marin tad-dinja. Fih medda ta' 410,500km², jiġifieri kważi daqs il-Baħar l-Swed. Jismu **Phoenix Islands Protected Area (PIPA)** u ha jieh u ħsiebu l-gvern ta' Kiribati. Kiribati (tinqara *Kiribas*) huma grupp ta' gżejjer żgħar mifruxin fil-Paċifiku.

Dal-park marin mimli bil-ħajja. Fih jgħixu ruxxmata hut differenti (iktar minn 520 speċi), fkieren tal-baħar, dniefel u meded kbar ta' qroll (b'iktar minn 120 speċi). Hafna tajr tal-baħar, bħal sul, ċirlew, gawwi u fregati jgħixu u jistadu f'dawn l-inħawi. F'xi postijiet il-baħar huwa fond sew. Min jaf x'għad hemm moħbi fil-qiegh tal-PIPA!

Meta medda baħar issir park, is-sajd jibdeu jikkontrollawh sew biex ma ssirx ħsara lill-ħajja tal-baħar. Imma biex tindokra biċċa baħar daqs dik trid il-flus, u l-gvern ta' Kiribati mhux sinjur. B'xorti tajba pajjiżi sinjuri bħall-Awstralja, New Zealand u xi għaqdiet ambjentali Amerikani ha jgħinu f'dal-proġett tal-ġenn biex titħares il-ħajja tal-baħar.

It-tieni l-ikbar park marin qiegħed fil-Hawaii u jismu Papahānaumokuākea Marine National Monument (357,000km²) u t-tielet l-ikbar huwa l-famuż Great Barrier Reef Marine Park (345,000km²) li qiegħed fil-Awstralja.

Tgħid min se jikser ir-rekord ta' Kiribati?!

Xaqq dawl għall-gorilla!

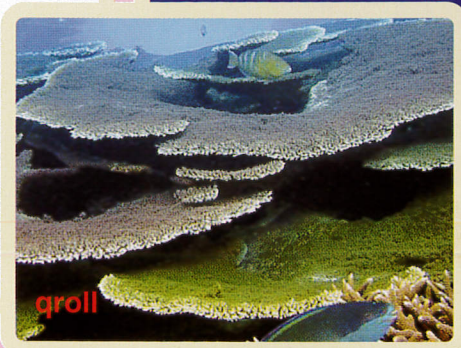
Fil-qalba ta' l-Afrika hemm grupp muntanji jisimhom Virunga u fuqhom jgħixu l-aħħar **gorilli tal-muntanja** li baqa' fid-dinja - xi 700 biss.

Il-problema hi li l-muntanji Virunga qegħdin fuq fruntiera bejn tliet pajjiżi: ir-Rwanda, l-Uganda u d-Democratic Republic of Congo. Għal hafna snin, matul dawn il-fruntieri kien hemm glied, sparar u qtil bejn il-bnedmin, u spiss wehlu u nqatlu anke l-gorilli f'dan l-inkwiet.

Imma dawn it-tliet pajjiżi fl-aħħar qablu bejniethom li jibdeu proġett biex iħarsu aħjar dawn l-annimali ġentili u rari.

Aħna nittamaw li dal-qbil jibqa' sod għal hafna hafna snin, forsi fil-paċi l-gorilli jzidu fin-numru u jaqbzu mquar l-elf ruh.

Papahaw... Papahanaw... Pahapamok... ...INCEDI!!

qroll

masked booby

X'nista' nara tghid?

Jason Aloisio jkellimna fuq għasfur li nistgħu naraw daż-żmien tas-sena.

ħawwiefafa

house martin

Daqs

13-15cm (xi daqs Għasfur tal-Bejt imma tidher ikbar minhabba d-daqs u l-għamla tal-gwienah.

Meta u fejn taraha?

L-ewwel ħawwiefafa aktarx tidher lejn l-aħħar ta' Jannar imma trid tistenna sa Marzu biex tibda tarahom f'numri kbar. Fir-rebbiegħa nibqgħu narawha sa l-aħħar ta' Mejjju. Taf taraha tir anke fuq il-bjut għalkemm filgħaxija jingabru fi qtajjiet kbar fil-kampanja biex jorqudu.

Kif tagħrafha?

L-għamla tagħha tghinek hafna, għalkemm jekk għadek tibda l-berdwocing taf tifixkilha mal-Huttafa u l-Hawwiefafa tax-Xtut. Hija iżgħar mill-Huttafa u denbha (miftuħ qisu ittra V) ma jispiċċax b'zewġ rixiet twal bħal tal-Huttaf. Il-gwienah ukoll huma iżgħar. Tagħrafha mill-Hawwiefafa tax-Xtut (li hija ċara) mill-kulur iswed ta' daharha, għandna tebgħa bajda bejn id-denb u d-dahar, u żaqqa bajda silġ.

(Għasafar Madwarna p. 31)

Trid tghin

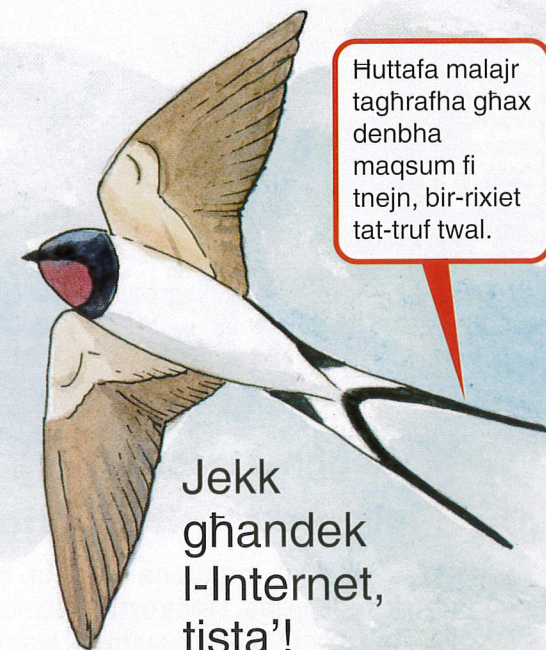
fi studju ta'

l-għasafar

li qed

isir madwar

l-Ewropa?

Huttafa malajr tagħrafha għax denbha maqsum fi tnejn, bir-rixiet tat-truf twal.

Jekk għandek l-Internet, tista'!

Il-BirdLife International qed tagħmel studju biex jaraw f'liema granet jaslu l-għasafar tal-passa lura l-Ewropa fir-rebbiegħa. Għalhekk qed titlobna nżommu għajnejna miftuhin għall-ewwel għasafar tal-passa li naraw. Aħna hawn Malta ha niehdu sehem bħala Klabb Huttafa u ha naħdmu fuq għasfur wiehed: **il-huttafa**.

Kull ma rridu naghmlu hu li l-EWWEL huttafa li naraw dir-rebbiegħa nirrapurtawha fuq websajt speċjali jisimha **Spring Alive**. Per eżempju kont qed tilgħab fil-bitha ta' l-iskola fil-brejk, harist 'il fuq u rajt huttafa jew tnejn għaddejjin itiru. Kif tasal id-dar, idhol fl-Internet u mur fil-websajt **www.springalive.net**

Jekk ma titlagħlekk il-websajt bil-logo ta' BirdLife Malta, klikkja CHANGE COUNTRY u tiġik stampa kollha bñadar. Klikkja l-bandiera Maltija. Fil-paġna li titla' klikkja ENTER YOUR OBSERVATIONS u fil-paġna li titla' ssib erba' stampi ta' għasafar. Klikkja l-istampa tal-huttafa imbagħad ibqa' niezel bid-dettalji ta' dak li rajt u xi dettalji oħra. Prosit u grazzi!

Biex iżidd l-osservazzjoni tiegħek

Biex tibdel il-pajjiż

Il-logo tagħna

The screenshot shows the 'spring alive' website interface. At the top, there are navigation links: 'home page', 'Enter your observations', and 'Change country'. The main content area includes a 'Register your observation' form with fields for 'Type of form' (Student or Teacher), 'Mark the species You saw', and 'How many birds have you seen at once?'. Below the form, there is a 'Results' table showing the number of observations for different species.

Species	Count
Cuckoo	4
Swallow	92
Swift	19
White Stork	47
Total	162

At the bottom right, there is a small cartoon character and the number '5'.

Hawnhekk dahhal id-dettalji

Tlaqna nimxu!

Reġgħet waslet...

il-Mistennija Mixja Maratona ta' Marzu!

Il-mixja maratona ta' 11km hija attività li nagħmlu kull sena fi dhul ir-rebbiegħa. Hemm minnkom saru jiġu kull darba għax jafu kemm hi ta' bżonn. Dil-mixja mhijiex biss harġa fil-kampanja, imma biha ngħinu wkoll lill-BirdLife. Għaliha nħajrukom tiġbru xi ffit flus bħala sponsorship, li bihom imbagħad il-BirdLife tixtri apparat biex tużah fil-proġetti tagħha. Matul is-snin xtrajna teleskopju, proġekter, kompjuter, trombi, ġeneratur tad-dawl u anke grass-cutter għal Foresta 2000. Dis-sena nixtiequ nixru xi apparat għar-riservi naturali. U did-darba se jiġu xi gruppi mill-iskejjel ukoll.

Biex tiegħdu sehem użaw il-kartasponsor li waslitikom ma' din il-Huttafa. U bhas-soltu skond kemm tiġbru... tirbhu xi rigali!

Iktar dettalji u mappa tar-rota ssibuhom fuq il-kartasponsor stess.

Data: il-Hadd 30 Marzu 2008

Niltaqghu: fit-8.30am

Fejn: ir-Rabat quddiem id-Domus Romana (Roman Villa)

Nispiċċaw: fil-bajja tax-Xemxija f'xi nofsinhar Età: kulhadd*! Familji u ħbieb merħba, basta lesti jimxu.

Ġibu: il-kartasponsor u xi flus li tkunu ġbartu + x'tiekl u x'tixorbu. Tanti titgħabbew!

*Tfal taht it-8 snin irid jiġi xi hadd kbir magħhom

Krista Camilleri

Il-membri waqt waqfa qasira biex jammiraw il-veduta sabiha.

Harġa fil-Foresta 2000

tirrapporta **Katya Azzopardi**

Nhar il-Hadd 20 Jannar 2008 qomt kmieni għax kelli niltaqa' ma' tfal oħra biex immorru mixja fil-Foresta 2000 organizzata minn Klabb Huttarf. Konna madwar 40 persuna. Il-Foresta tinsab viċin ir-riserva naturali ta' l-Għadira hdejn il-Mellieħa. Il-ġurnata dahkitilna għax harġet sabiha. Rajna diversi siġar, fjuri u għasafar.

L-aktar siġra li għoġbitni kienet dik tal-harrub imma hadt gost li rajt ukoll is-siġra

nazzjonali, l-ghargħar, għax kont studjajt fuqha l-iskola f'it-ġimghat qabel. Siġar oħrajn li hemm fil-Foresta huma **znuber** u **ballut**. Il-Foresta issa mtliet ġmliha, speċjalment wara dak it-tmiem il-ġimgha f'Ottubru 2007 fejn hafna nies marru jhawlu siġra.

Barra siġar, rajna wkoll hafna pjanti oħra bħall-**alaternu**, **bruca**, **deru**, **ġargir abjad**, **halfa**, **rihan**, **qarn il-moghža**, **sagħtar**, **silla**, **qaqoċċ selvaġġ**, **ċistu abjad** u **ċistu roża**. In-**narċis** huwa veru sabih, u r-riħa tiegħu għoġbitni hafna.

F'din il-harġa rajna l-**faqqiegh**. Rajna u smajna hafna għasafar bħal **durrajsa**, **pitirross**, **bufula sewda**, **bufula ta' l-imrewha** u **bufula tal-qamar**. Ilmahna wkoll **merill**, l-għasfur nazzjonali, li jhobb postijiet imwarrbin qalb l-irdumijiet. Inzertajna wkoll **sturnell**, għasfur tax-xitwa. Faċli tarah għax spiss jidher fl-ibliet u fl-irhula, speċjalment fil-għaxija meta jfittex siġar kbar biex jorqod fihom, is-soltu f'xi triq jew ġnien pubbliku. L-isturnell jiġġenn għas-siġar taż-żebbuġ, huwa storbjuż u jhobb il-kumpanija.

Kienet mixja sabiha u qattajna nofs ta' nhar qalb in-natura bil-ġmiel tagħha. Kemm hadt gost!

BL-GHERUQ U X-XNIEXEL Harsa lejn siġar Maltin

Alex Cashta

harruba xiħa bil-frott misjur

fjuri rġiel

il-weraq

mżiewed nejjin

Victor Falzon

Victor Falzon

Alex Cashta

il-harrub carob Ceratonia siliqua

Fost is-siġar Maltin il-harruba hija forsi l-aktar waħda magħrufa. Hija fil-familja ta' l-imżiewed (Fabaceae), u fl-istess familja hemm ukoll is-Siġra ta' Ġuda u l-Ġenista Safra, u fost l-arbuxxelli hemm il-Broxka u l-Hatba s-Sewda.

Dari l-bdiewa kienu jhawlu hafna harrub, għax il-miżwed (il-harrubu) kien jintuża bħala għalf għall-bhejjem. Fi żmien il-ġuħ, bhal fit-Tieni Gwerra Dinjija, kien jittiekel anke min-nies. Kienu jgħidu "Harrubu sold!" - dak iż-żmien b'sold kont tixtri dak li llum tixtri b'€1.21.

Il-harruba tiflaħ għall-kastig. Tikber kullimkien basta mhux mgħarrqa f'qiegh xi wied, jew fejn jilhaqha l-baħar. Qalb il-blat u mikxufa għar-riħ tkun mikduda u thaddan l-art, imma fil-kenn u f'hamrija tajba tikber u toghla sew. Hija siġra dejjem-hadrana (evergreen) b'weraq komposti, b'xi 2-5 pari wrejriet.

Il-harrub jista' jkun raġel jew mara. L-irġiel jissejju *bagħli* jew *bagħal* għax ma jagħmlux imżiewed, imma l-fjuri rġiel jagħmlu t-trab tad-dakra li jdakkar il-fjuri nisa. In-naħal joghxa bil-fjuri tal-harrub. Wara d-dakra johroġ harrubu żgħir aħdar li jitwal u jismen matul ix-xitwa. Fis-sajf isir kannella u jkun lest biex jinqata' wara Santa Marija.

Mill-harrub nagħmlu l-ġulepp u l-karamelli li jinbiegħu fil-Ġimgha l-Kbira. Il-miżwed jintahan ukoll u jsir dqiq li bih jagħmlu hobz tal-harrub. Dari ż-żerriegħa kienu jdommuha u jagħmlu kuruni tar-rużarju, u fil-ġojjellerija kienu jużaw iż-żerriegħa tal-harrub biex jiżnu d-deheb.

Hija haġa tajba li nkomplu nħawlu l-harrub fl-imsaġar ġodda u fil-kampanja, imma ma jaqbilx li nħawlu hdejn bini jew hdejn siġar oħrajn. Dan għaliex il-harruba għandha għeruq b'saħħithom u fondi u jistgħu jagħmlu hsara lis-sisien tal-bini jew johonqu siġar oħrajn fil-qrib.

il-masġar **Charles F. Grech**

*weraq komposti: weraq magħmul minn numru ta' werqiet żgħar

Rokna Falko

Hbieb Falkuni,

Hekk kif riesqa r-rebbiegħa, fil-gazzetti reġgħu bdew jissemmev aħbarijiet fuq il-kaċċa...

qed nipperikolaw hafna speċi ta' għasafar.

F'Jannar li għadda l-Kummissjoni habbret li se ttella' lil Malta l-Qorti

rebbiegħa hija kontra l-ligi. Imma għalkemm dhalna fl-UE, Malta xorta bqajna nifthu l-istaġun tal-kaċċa fir-rebbiegħa, li huwa kontra l-ligi ta' l-UE. L-iskuża kienet li m'hemm x żmien ieħor li fih il-kaċċaturi jmorru għall-kaċċa tal-gamem u s-summien. Il-gvern ta' Malta kien haseb li seta' juża deroga (jiġifieri eċċezzjoni) li biha jiftaħ staġun fir-rebbiegħa anke wara li nkunu dhalna fl-Unjoni. Però wara l-istudji li saru, u pressjoni kbira mill-BirdLife, il-Kummissjoni Ewropea qablet li l-istaġun tal-harifa għandu jkun biżżejjed għall-kaċċaturi, u għalhekk il-kaċċa fir-rebbiegħa kellha tiegħ minnufih.

Għaliex l-istaġun tar-rebbiegħa huwa daqshekk importanti għall-għasafar? Għax f'dan iż-żmien l-għasafar jitlegħu lejn l-Ewropa biex ikejtu, irabbu frieh ġodda u jzommu r-razza haġja u b'saħħitha. Peress li Malta qiegħda f'nofs il-Mediterran, l-għasafar jużaw pajjiżna biex jistrieħu waqt il-vjaġġ fuq il-baħar. Jekk inhallu lil min joqtol l-għasafar f'dan iż-żmien, inkunu

Membri tal-BirdLife waqt protesta s-sena l-oħra kontra l-kaċċa fir-rebbiegħa

Ewropea. Sakemm tittiehed deċiżjoni, il-Qorti tista' tordna li l-istaġun ma jinfetax u jekk Malta ma tobdix tista' tehel multi kbar. Mhux hekk biss, imma tista' tinsab hatja wkoll fuq l-istaġun li fethet illegalment minn kemm Malta ilha membru fl-UE.

Sa ma taslilkom din il-harġa ta' *Il-Huttafa*, din l-ordni mill-Qorti Ewropea għandu mnejn tkun harġet, u Malta għall-ewwel darba fl-istorja tgawdi rebbiegħa bla spara! Għalhekk hbieb, ahna nkomplu nittamaw li Marzu li ġej noħorġu nimxu fil-kampanja mingħajr ma nisimgħu tir wiehed!

Saħha

Matthew

Matthew Borg Cardona

KO-ORDINATURI FALKO: Stefan Azzopardi • Matthew Borg Cardona

Il-gamblu ta' l-għadajjar huwa annimal żgħir hafna. Biex tarah, sib hofra qalb il-blat tax-xagħri li tkun imtliet bl-ilma tax-xita, inzel wiċċek kwaži ma' l-ilma u forsi tara xi ffit minnhom jgħumu. Tistenniex xi grotlu, ta!!!

Merlin Library Ltd

Merlin

the name in publishing and bookselling since 1964

An unbelievable range of books to suit all tastes at the best prices

Merlin Library
Mountbatten Street
Blata l-Bajda HM808

T: 21 234438
21 221205
F: 21 221135
E: mail@merlinlibrary.com

Tajjeb tkun Sostenibbli

Elisabeth Conrad

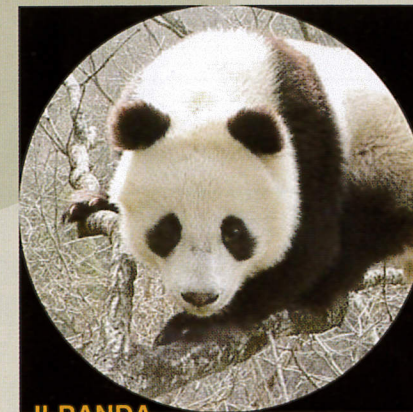
Žgur li jekk issegwu l-aħbarijiet jew gazzetti, smajtu bil-kelma **SOSTENIBBILTÀ**, jew **ŽVILUPP SOSTENIBBLI**. Dan il-kliem sar parti mill-vokabularju għal min jitkellem fuq l-ambjent. Imma x'ifissru dawn il-kelmiet u x'jiswew eżattament għall-mod kif ngħixu?

Il-kelma **SUSTAINABILITY** harġet biha l-Brundtland Commission, grupp tal-Ġnus Magħquda li kien issemma' għaċċerspersin tiegħu, il-prim ministru tan-Norveġja Gro Harlem Brundtland. Dal-grupp qal li żvilupp sostenibbli jkun żvilupp li bih naqdu l-bżonnijiet tal-lum bla ma nfixklu l-ġenerazzjonijiet futuri milli jaqdu l-bżonnijiet tagħhom.

Kemm qed ngħixu haġja sostenibbli fil-preżent? Jekk inħarsu f'it madwarna ma tantx donnu hu l-każ.

bżonnijiet...

Naraw f'it x'għandu bżonn il-bniedem biex jaqdi l-bżonnijiet tiegħu. Nibdew bir-riżorsi. Irridu x'nieklu, x'nixorbu, materjali biex ngħixu, u sorsi ta' enerġija. Imma iktar ma jgħaddi ż-żmien iktar nisimgħu fuq problemi ta' riżorsi. Fis-sajd, il-hut qed jonqos għax ma

II-PANDA
Qridnielu l-ambjent naturali...

tajniehx ċans jirkupra. Qed jonqos iż-żajt u l-faham għax ma hdimniex biżżejjed fil-qasam ta' enerġija alternattiva. L-ilma dejjem qed iservi inqas u qed ikun ta' kwalità inqas tajba - hemm min ibassar li l-gwerer tal-futur se jkunu minhabba n-nuqqas ta' l-ilma. L-ibhra u x-xmajjar iktar ma jmur iktar qed jitniġġsu.

Il-bniedem għandu wkoll bżonn ta' ambjent b'saħħtu fejn jgħix, ambjent li jista' jsostni. Però l-ambjent tagħna qed jimtela hmieg u tniġġis. Għandna problemi kbar ta' skart, li jinkludu wkoll skart radjuattiv li ġej minn teknoloġija nukleari, li jibqa' perikoluż għal eluf ta' snin.

L-industrija u l-vetturi qed iħammgu l-arja u qed jizdied mard bħal allergiji u ażma.

Għas-saħħa mentali tagħna għandna bżonn ukoll li ngawdu l-beraħ, il-hdura, u l-varjetà fl-ambjent naturali, inkluż l-annimali u pjanti, però dejjem nisimgħu fuq iktar annimali mhedda. U koll smajna bil-*global warming* u tibdil fil-klima.

egoisti...

Taħsbu li qed inkunu ġusti man-nies futuri bil-mod kif qed ngħixu? X'inhu ċ-ċans ta' t'fal futuri jaraw it-tigra, il-panda, l-ors abjad u l-annimali l-oħra kollha li illum qegħdin fil-periklu li jispiċċaw?

Kemm hemm ċans li n-nies tal-ġejjieni jkollhom ambjent nadif, li jkollhom ilma, arja, art, ikel u riżorsi oħrajn biżżejjed biex huma wkoll jgħixu haġja komda?

Illum qed ngħixu b'mod egoist għax hloqna problemi li huma riżultat mhux tal-bżonnijiet, imma tar-reġħba tagħna. L-Ewropa u l-Amerka ta' Fuq jikkunsmaw hafna iktar riżorsi mill-bqija tad-dinja, u jikkreaw skart u tniġġis esagerat.

Hafna kkritikaw il-mod kif dejjem nitkellmu fuq sostenibbiltà. Jgħidu li din saret kelma vojta li jużawha l-politiċi u dawk li jrid jimpressionaw. Forsi għandhom f'it raġun għax hafna drabi nparlaw u ma nagħmlu xejn, jew nagħmlu l-maqlub.

Imma mill-banda l-oħra žgur li haġa tajba li ngħixu haġja sostenibbli, għax b'hekk nuru responsabbiltà illum lejn l-umanità t'għada. Azzjonijiet žghar jistgħu jnaqqsu hafna mill-problemi ambjentali u žgur m'ahna se nsolvu xejn billi naqtgħu qalbna. Wara kollox, suċċessi qed isiru wkoll, u dawn jistgħu jzidu jekk naħdmu flimkien għal skop komuni.

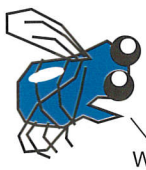
L-ORS ABJAD
Vittma tal-global warming...

Nilaghbu tikka

ma' Janet u Amy Gerardi

Ghaqqad it-tikek minn 1 sa 70 halli tiltaqa' ma' habib li jhobb iċaċċaf fl-ghadajjar u n-nixxighat!

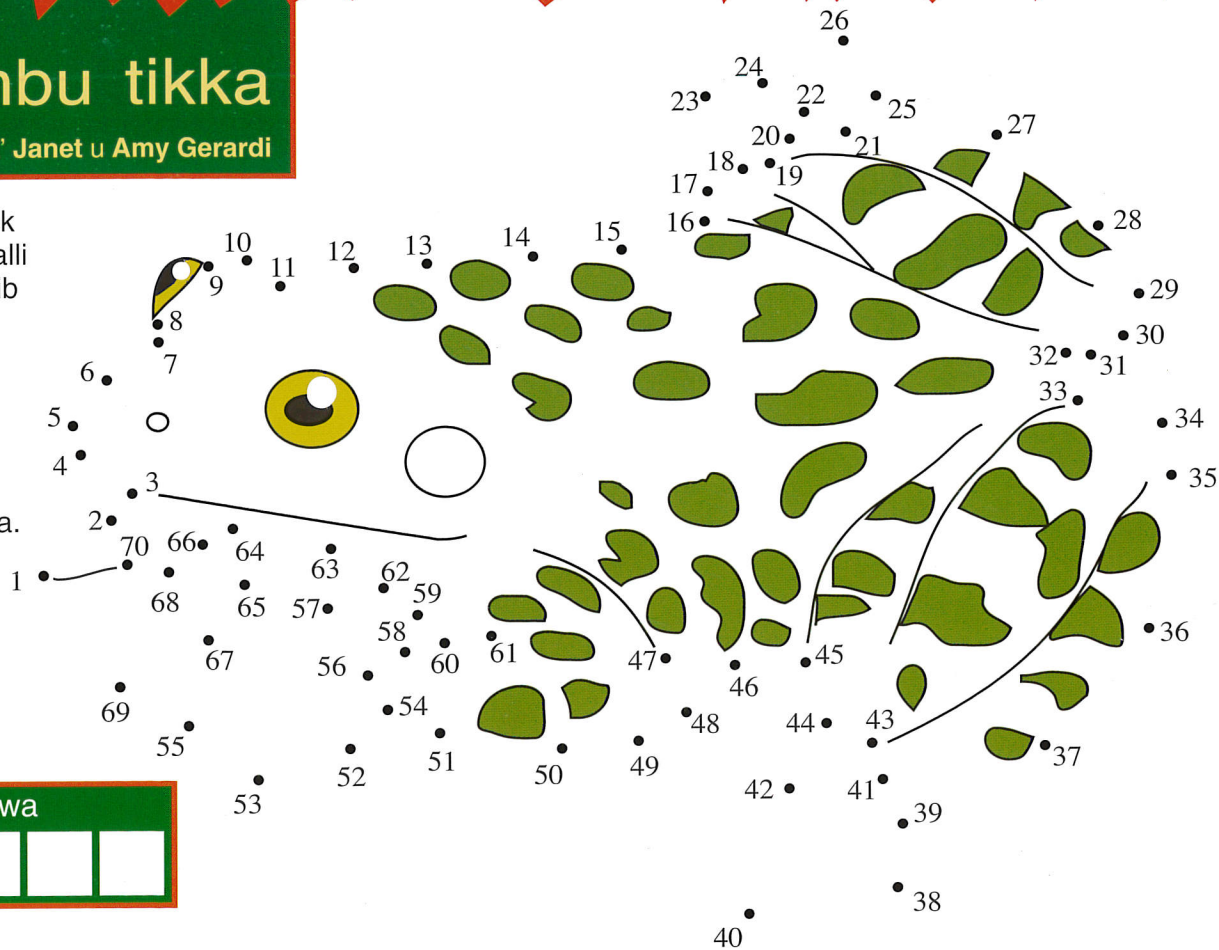
Imbaghad kompli aghti kulur lill-istampa.

Waaaa!

L-animal huwa

--	--	--	--	--

Tixtieq tghinna nkabbru l-Klabb?

Għal kull membru ġdid li inti ddaħħal, aħna nibagħtulek

5 pitazzi tal-BirdLife!

1. Hajjar lil shabek u lil hutek jidhlu fi Klabb Huttaf.
2. Ikteb id-dettalji tagħhom fuq kopja tal-formola t'hawn taht.
3. Imla isfel nett id-dettalji tieghek stess.
4. Ibagħtilna kollox, flimkien mal-miżata €6.99 (Lm3.00)

L-indirizz tagħna huwa BirdLife Malta 57/28 Triq Abate Rigord, Ta' Xbiex XBX 1120
Tibgħatx flus bil-posta, imma ċekk pagabbli lil BirdLife Malta

Għażiż Klabb, jiena daħħalt membru ġdid. Dawn huma d-dettalji tiegħu/tagħha:

isem u kunjom _____

indirizz _____

_____ postcode _____

data tat-twelid _____ telefon _____ imejl _____

skola _____

...u dawn huma d-dettalji tiegħi stess:

isem u kunjom _____

indirizz _____

_____ postcode _____

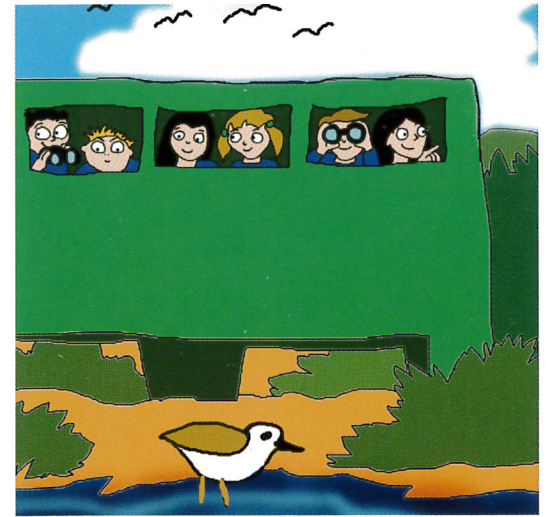
membership number _____ telefon _____ imejl _____

skola _____

titwila lejn Dinja Wahda

Desirée Falzon

Għamiltuha l-bird table li semmejna l-ahhar darba jew? Jien dix-xitwa fil-gardina qed jġini pitirross li tant hu fidil li joqghod jistennieni żewġ passi bogħod waqt li nfarraklu l-ikel fuq il-bird table!

Did-darba se niffukaw fuq **ON RESERVE!** li hija Attività 3 ta' Dinja Wahda. Kif issir din l-attività? Faċli hafna: l-ghalliema ċċempel lill-BirdLife u tibbukja żjara għall-klassi f'wahda miż-żewġ riservi naturali tal-BirdLife: L-Ghadira jew Is-Simar.

L-Ghadira u Is-Simar huma postijiet speċjali. Għaliex? L-ewwelnett għax fihom hemm habitat rari hafna f'Malta: għadajjar li jzommu l-ilma s-sena kollha. Dawn il-postijiet huma wkoll imħarsin bil-liġi, jiġifieri fihom ma tistax issir kaċċa u attivitajiet oħra li jfixklu l-hajja naturali li tghix hemm.

Il-BirdLife ilha taħdem hafna snin biex issebbah dawn ir-riservi halli jiġbdu iktar ghasafar u hajja oħra lejhom. Għax ma tiġux intom ukoll taraw b'għajnejkom kemm hi sabiha n-natura meta l-bniedem iħalliha bi kwietha? Kemm l-Ghadira kif ukoll Is-Simar hemm għalliema apposta biex idawrukom u anke jhdukom fil-hajds. Hajds huma kmamar apposta minn fejn tosserva l-ghasafar bla ma tfixkilhom. L-ghalliema tar-riserva jisilfukom ukoll trombi halli taraw l-ghasafar ahjar. U jekk għandkom kamera, huduha magħkom, forsi taqbd u għasfur... f'ritratt!

Jekk il-klassi tagħkom għadha m'għamiltx attivitajiet Dinja Wahda, hajru lill-ghalliema biex intom ukoll tagħmlu attivitajiet mill-Action Guide li qassamna fl-iskejjel. Tghinu lill-ambjent waqt li titgħallmu dwaru.

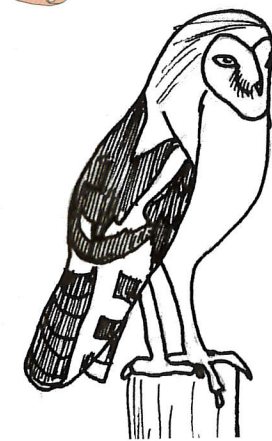
Dinja Wahda hija kampanja edukattiva li qed titmexxa fl-iskejjel primarji minn BirdLife Malta flimkien ma' Bank of Valletta Ltd, il-partner tagħha fl-edukazzjoni.

gallerija

bagħtulna tpinġijiet jew ritratti naturali tagħkom halli ngibuhom f'Il-Huttafa.

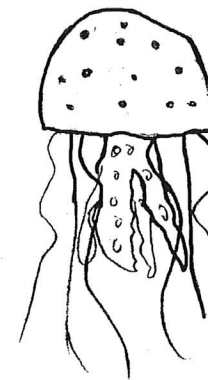
Tibagħtux ta' animali domestiċi.

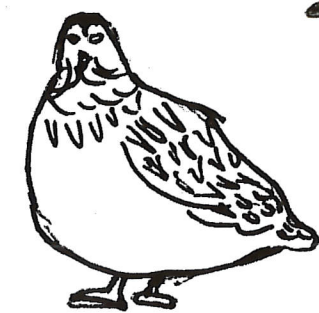
barbaġann
Christine Galea 11

salamander
Maria Attard
10

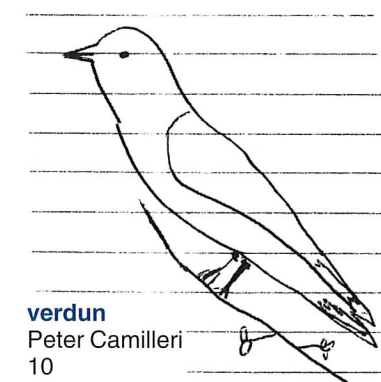
brama
Pamela Bezzina 11

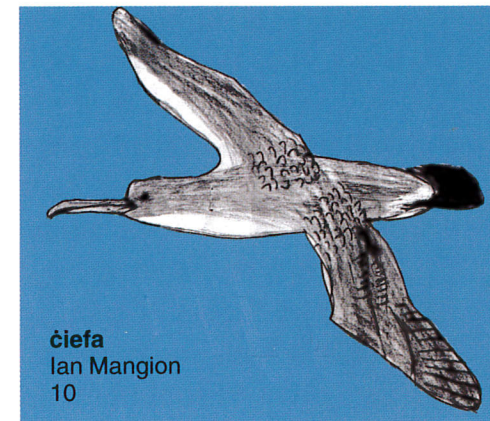
summiena
Gabriel Micallef 10

žanzarell tat-tikek
Omar Agius 10

verdun
Peter Camilleri
10

ċiefa
Ian Mangion
10

• tqattax il-maġažin • aghmel kopja • tqattax il-maġažin • aghmel kopja • tqattax il-maġažin • aghmel kopja • aghmel kopja

• tqattax il-maġažin • aghmel kopja • tqattax il-maġažin • aghmel kopja • tqattax il-maġažin • aghmel kopja • aghmel kopja

Ċikkurillu, BOV u Dinja Waħda

Hello Hbieb,

Jien Ċikkurillu tal-BOV. Dawk minkom li għandhom kont magħna jafuni żgur u spiss niltaqa' magħhom fil-fuljett tagħna tal-Young Savers. F'Ottubru 2007, il-BOV u l-BirdLife bdew proġett importanti flimkien, bl-isem ta' Dinja Waħda. B'hekk, il-BOV qed jaħdem mal-BirdLife biex aktar studenti jagħtu kas tal-ambjent ta' madwarhom u jiehdu ħsiebu. B'hekk, jien qed sirt naf habib ġdid, il-ħuttafa. Nispera li dalwaqt niltaqa' magħkom ilkoll f'xi waħda mill-attivitajiet li ser norganizzaw.

Sa dan it-tant xtaqt ngħidilkom xi haġa zgħira fuq x'qed jagħmel il-BOV għall-ambjent u għalfejn. Intom qatt smaġtu bil-kelma 'Responsabbiltà Soċjali'? Kelma ffit tqila, hux tassew, imma ferm importanti.

Il-Bank of Valletta huwa istituzzjoni finanzjarja u jaħdem biex iżid l-investimenti tas-sidien tiegħu. Izda illum il-ġurnata, il-Bank induna li dan mhux biżżejjed. Bħala waħda mill-ikbar kumpaniji f'Malta, il-Bank ihoss li għandu jiehu ħsieb l-ambjent ta' madwaru, b'mod partikolari l-ambjent naturali.

Allura sewwa sew x'qed nagħmlu? Il-Bank qed jaħdem ma' diversi organizzazzjonijiet oħra favur l-ambjent. BirdLife hija waħda minnhom u flimkien qed naħdmu fuq il-programm Dinja Waħda. L-impjegati tagħna wkoll qed jagħtu daqqa t'id tafux!! Ilu ffit, morna sal-Park Nazzjonali f'Ta' Qali biex inhawlu numru ta' sigar tal-ballut, harrub u ċipress. Għada pitgħada, dawn l-impjegati jistgħu jħarsu lura u jgħidu, "Ara, dik is-sigra kont hawwiltha jien, snin ilu!" F'Ġunju li għadda hadna ħsieb innadfu qiegħ il-baħar ukoll. Grupp ta' haddiema li huma wkoll bugħaddasa liċenzjati niżlu taħt il-baħar fiż-żona tal-Exiles Sliema u ġabru skart li kien twaddab il-baħar minhabba traskuraġni jew incident. Kollegi tagħhom kienu fuq ix-xatt jgħinu lil sħabhom itellgħu l-iskart mill-baħar.

Għal-lum ser nieqfu hawn minn din ir-rokna, iżda nagħmlu appuntament magħkom għad-darba li jmiss biex naqsmu aktar minn dawn l-esperjenzi. Sa dan it-tant, intom tistgħu tagħtu daqqa t'id lill-ambjent ukoll. Per eżempju qatt ħsibtu f'kemm nistgħu niffrankaw ilma jekk nagħlqu l-vit sa ma naħslu idejna jew sninna?!

BOV

Bank of Valletta

Impenn lejn is-Suċċess tiegħek